

הרב יהודה זולדן

גיליון מס' 61

מסכת יומא דפים ל"ה-מ"א

ה'י"א סיון, פרשת נשא, תשפ"א

הגורל בשעירי יום כיפור ובחלוקת הארץ

(יומא לט ע"א)

על שעירי יום הכיפורים היו מטילים גורלות. נעין באופי הטלת הגורל, נשווה זאת להטלת הגורל בחלוקת הארץ כאמור בירושלמי בסוגייתנו, ונבין את מהות הטלת הגורל באופן זה.

א. הגורל ביום כיפור לה' ולעזאזל

יומא לט ע"א

משנה. טרף בקלפי והעלה שני גורלות, אחד כתוב עליו: לשם, ואחד כתוב עליו: לעזאזל. הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו. אם של שם עלה בימינו - הסגן אומר לו: אישי כהן גדול הגבה ימינך. ואם של שם עלה בשמאלו ראש בית אב אומר לו: אישי כהן גדול הגבה שמאלך.

בתוספתא מסופר על תגובת הקהל בעקבות הגורל.

תוספתא יומא ב, ט

טרף בקלפי והעלה שני גורלות אחד בימינו ואחד בשמאלו. אם בימינו עלה היו כל ישראל שמחים, ואם בשמאלו עלה לא היו כל ישראל שמחים.

הרב מנחם מאירי, הסביר מדוע הציבור שמח, ומדוע היו מערבבים את הגורלות.

הרב מנחם המאירי, בית הבחירה, יומא לט ע"א

טורף בקלפי רצה לומר שמנענע הקלפי כדי שיתנענעו הגורלות בתוכו ולא יודע לו איזה של שם ואיזה של עזאזל, אלא כפי מה שיזמין מקרה הגורל, מפני שסימן טוב היה להם כשהגורל של שם עולה בימין, וחוששין שמא יכוין לכך וכל שמכוין לכך ומכר בהם אין זה גורל, לפיכך תקנו שיהא טורף ומנענע כמה פעמים שלא יהיה לו שום היכר בענין.

• **ע"פ המאירי, הסבר את הביטוי "טרף בקלפי", ומדוע היה הכהן עושה כך.**

הכהן היה עושה שתי פעולות. בפעולה הראשונה הוא היה מוציא שתי גורלות אחד לה' ואחד לעזאזל, והפעולה השניה היא הנחתם על שני השעירים. לא מספיק שנדע מי עלה בגורל לה', וממילא נדע מי עלה לעזאזל, אלא צריך להגריל את שניהם ולקבוע מי לה' ומי לעזאזל.

צורבא הדף היומי

יומא לז ע"א [ע"פ ספרא אחרי מות ב, ב]

"ונתן אהרן על שני השעירים גורלות" של כל דבר. יכול שנים על זה ושנים על זה? תלמוד לומר "גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". יכול של שם ושל עזאזל על זה, ושל שם ושל עזאזל על זה? תלמוד לומר: "גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". אין כאן לעזאזל אלא אחד.

ירושלמי יומא ד, א

טרף בקלפי כו' לא סוף דבר קלפי אלא אפילו קלתות. ולמה אמרו קלפי? כדי לעשות פומבי לדבר. ויביא שני חוטיין אחד שחור ואחד לבן ויקשור עליהם ויאמר זה לשם וזה לעזאזל? תלמוד לומר "גורל אחד לה'", "שיהא ניכר שהוא לה'", "וגורל אחד לעזאזל" שיהא ניכר שהוא של עזאזל. ויביא שני צרורות אחד שחור ואחד לבן ויתן עליהם ויאמר זה לשם וזה לעזאזל? תלמוד לומר "גורל אחד לה'", "שיהא ניכר שהוא לעזאזל. ויכתוב עליהם ויאמר זה לה' וזה לעזאזל? תלמוד לומר "גורל אחד לה'" שיהא מוכיח על עצמו שהוא לה' לעולם. "וגורל אחד לעזאזל" שיהא מוכיח על עצמו שהוא לעזאזל לעולם. הדא אמרה: חקוקים היו.

בגמ' ביומא לט ע"ב – מ ע"א, נחלקו תנאים ואמוראים אם הגורל מעכב או שאינו אלא למצוה. ר' יהודה ור' ינאי סוברים שהגורל מעכב, שנאמר: "ועשהו חטאת" (ויקרא טז, ט), הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת, אם קרא לו שם בלא גורל. ור' שמעון ור' יוחנן סוברים שאין הגורל מעכב, ואם יקרא הכהן שם חטאת על האחד ושם עזאזל על חברו הוקבעו בלא הגרלה, אלא שלא קיים את המצוה. יש להגריל את השעיר לה' ואת השעיר לעזאזל בצורה ברורה וניכרת.

רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים ג, ג

טרף בקלפי והעלה שני הגורלות בשתי ידיו לשם שני השעירים ופותח ידיו, אם של שם עלה בימינו הסגן אומר אישי כהן גדול הגבה ימינך, ואם בשמאל עלה ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה שמאלך, ונותן שני הגורלות על שניהם, של ימין על ימין ושל שמאל על של שמאל. ואם לא נתן לא עיכב אלא שחיסר מצוה, שההנחה מצוה שאינה מעכבת וההגרלה מעכבת אף על פי שאינה עבודה, לפיכך ההנחה כשירה בזר והעליית הגורלות מן הקלפי פסולה בזר.

• ע"פ הרמב"ם, מה הסיבה שההגרלה מעכבת?

ב. הגורל בחלוקת ארץ ישראל

ארץ ישראל אף היא נחלקה בגורל לשבטים.

במדבר כו, נג-נו [במדבר לג, נד; לד, יג; לו, ב; יהושע יד-יט]

לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות: לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו: אך בגורל יחלק את הארץ לשמות מטות אבתם ינחלו: על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט.

צורבא הדף היומי

בהמשך הירושלמי (שהובא לעיל) דימה והישווה את דרך הטלת הגורל בשעירי יום כיפור, לדרך הטלת הגורל בחלוקת הארץ.

ירושלמי יומא ד, א

ותני כן בשתי קלפיות נתחלקה ארץ ישראל. אחת שהגורלות נתונין בתוכה, ואחת ששמות השבטים בתוכה. ושני פירחי כהונה עומדים. מה שזה מעלה וזה מעלה, זכה. בשלשה דברים נתחלקה ארץ ישראל: בגורלות, באורים ותומים, ובכספים. הדא הוא דכתיב: "וישלך להם יהושע גורל בשלה לפני ה' " (יהושע יח, י). "גורל" אילו הגורלות, "לפני ה' " אילו אורים ותומים. "בין רב למעט" (במדבר כו, נו) אילו הכספים. תיאור נרחב יותר באשר לחלוקת הארץ מופיע בגמ' בבבלי.

בבא בתרא קכב ע"א

שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים; ולא נתחלקה אלא בכסף, שנאמר: "בין רב למעט" (במדבר כו, נו). אמר רבי יהודה: סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל. ולא נתחלקה אלא בגורל, שנאמר: "אך בגורל" (במדבר כו, נה), ולא נתחלקה אלא באורים ותומים, שנאמר: "על פי גורל". הא כיצד? אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו, וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו, והיה מכוין ברוח הקדש ואומר: זבולון עולה - תחום עכו עולה עמו, טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולון, טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו. וחוזר ומכווין ברוח הקדש ואומר: נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו, טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי, טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר, וכן כל שבט ושבט.

הרב חיים מבריסק, הסביר את משמעות חלוקת הארץ בגורל ואורים ותומים, ועל פי דבריו נציע לבאר את משמעות הגורל על שעירי יום הכיפורים.

הרב חיים סולובייצ'ק, חידושי רבנו חיים הלוי על הרמב"ם, הל' שכנים ב, יא

הגורל קלפי ואורים ותומים, שני דינים הוא דאית ביה הוא. דעיקר דין החלוקה היה ע"י הגורל לבדו, ומשום כך היה גזרת הכתוב דע"י הגורל יעשה ויחול דין החלוקה. וקלפי ואורים ותומים היה לברר כל אחד חלקו. ותרואהו צריכי להדדי. דאע"ג דקלפי ואורים ותומים ביררו לכל אחד חלקו, אבל כל זה הוא אם הם מחולקים זה מזה, אבל קודם שנתחלקו זה מזה היתה ארץ ישראל זכיית כולם ביחד, ואם כן היו צריכים לגורל שעל ידו נחלקו זה מזה, שיוכל כל אחד לזכות בחלקו לכבודו, וגורל לבדו גם כן לא מהני, דהרי אין בגורל דין קנין שיזכה על ידו כל אחד בחלקו, וממילא דלא חלה דין חלוקה כלל. ...ונמצא דהגורל קלפי ואורים ותומים כולהו צריכי להדדי.

- הסבר מדוע "תרווייהו צריכי להדדי" - הגורל והאורים ותומים?
- ע"פ דברי ר' חיים מבריסק, הסבר מדוע היה צריך לעשות גורל על שני השעירים?

צורבא הדף היומי

מה היחס בין הטלת הגורל ובין משפט ה'?

הרב יאיר בכרך, שו"ת חוות יאיר סימן סא

ע' שו"ת גאוני קדמאי (סי' ס') שאין הגורל אלא מפי שמים שנא': "על פי הגורל תחלק הארץ" (במדבר כו, נג-נו), והעובר על הגורל כעובר על עשרת הדברות. כי ראינו מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים שסמכו על הגורל באשר נעשה בלי מחשבות אדם ופעולת אנוש מצד התחכמות אך בגורל תחלק הארץ וכן סמכו על הגורל במיתת עכן ויונתן לולי שפדאוהו העם לא מצד הודאתו ונאמר: 'בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו'. ואפילו באומות העולם היה מקובל זה כמו גבי יונה והמן הרשע לפשטי' דקרא מפני שקרוב הדבר שאם הגורל כהוגן ידבק בו השגחה עליונה כמ"ש הבה תמים.

על דברי החוות יאיר כתב הרב עובדיה יוסף

הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר חלק ו - חושן משפט סימן ד

והנה מה שכתב מהפסוק "אך בגורל יחלק את הארץ", הרי אמרו (ב"ב קכב) שזה היה ע"פ רוח"ק ואורים ותומים. וע"ע במדרש תנחומא (פר' פינחס), וכ"ה בפרש"י (במדבר כו נד), שהגורל עצמו היה צווח ע"פ נס ואומר, אני גורל שבט פלוני עליתי לגבול פלוני, שנא' על פי הגורל תחלק נחלתו. ע"ש. ואם כן אין כל ראייה משם. והראיה מעכ"ל גם כן אינה ראייה, שכל זה נעשה לברר הדבר, שיודה על מעלו בחרם, וכמ"ש בסנהדרין (מג): אמר רבינא שחודי שחדיה במילי, כלום נבקש ממך אלא הודאה תן תודה והפטר, (וע' בס' ישרש יעקב דף קח סע"א), ועיקר הגורל של מעשה עכן נעשה ע"פ הדיבור, כמ"ש (סנהד' שם) אמר ליה הקדוש ברוך הוא לך והפל גורלות. (וראה ביהושע ז, טו, שאמר לו הקדוש ברוך הוא ליהושע: "והיה הנלכד בחרם באש ישרף". נמצא שהכל נעשה ע"פ הדיבור). ואף על פי שאין אדם נהרג ע"פ הודאתו, הוראת שעה היתה, וכמ"ש הרמב"ם (ס"פ יח מהל' סנהדרין) וז"ל: גזירת הכתוב היא שאין ב"ד ממיתין ולא מלקין אדם בהודאת פיו אלא ע"פ שני עדים, וזה שהרג יהושע את עכן, וכן דוד את הגר העמלקי, בהודאת פיהם, הוראת שעה היתה, או דין מלכות היה, אבל הסנהדרין אינן ממיתין ולא מלקין המודה בעבירה, שמא נטרפה דעתו בדבר זה, או שמא מן העמלים ומרי נפש הוא המחכים למות וכו'. כללו של דבר גזירת מלך הוא. ע"כ. וכ"ה בפ"י המשניות לרמב"ם סנהדרין פ"ו (מג): וה"נ ענין יונתן שחשבו שאול כמועל בחרם במזיד, וכמ"ש בתשו' המיוחסות להרמב"ן (סי' רפח), וע"ע בשו"ת חתם סופר (חאו"ח סי' רח), לכן חשב להורגו ע"פ הודאתו, מדין המלכות. (וע' ברמב"ם ספ"ג מה' מלכים. ובאור שמח פ"ב מה' רוצח ה"ד). ודלא כמ"ש החות יאיר שזהו לא מצד הודאתו. (והעם שפדו את יונתן מפני שאמרו שמכיון שעל ידו נעשית תשועה לישראל בודאי שוגג היה, שאין הקדוש ברוך הוא עושה נסים ע"י רשעים המועלים בחרם. וכמ"ש בתשו' הרמב"ן שם). ועכ"פ הרי שלחן ערוך לפנינו וגמרא ערוכה דלא מהני גורל לשום ענין אפי' בדיני ממונות, ויש לו דין אסמכתא. וכנ"ל. וע' בשו"ת ושב הכהן (סי' עג). ובשו"ת רב פעלים ח"ב (חיו"ד סי' ל) בד"ה ועוד, ובד"ה ונראה. ובס' ערך שי חו"מ (סי' קעג ס"ב). ע"ש. ודו"ק.

• מדוע לא הסכים הרב עובדיה יוסף לדברי החות יאיר?

הלכה למעשה

הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר, חלק ז חושן משפט סימן ו
נשאלתי האם מותר מן הדין להשתתף בקניית כרטיסי הגרלה של מפעל הפיס?
במשנה סנהדרין (כד ב) שנינו, אלו הפסולים לעדות, המשחק בקוביא...
...ותבט עיני להרב הגאון רבי עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי חלק ח' (יורה דעה סי' ה
סעיף ג, עמוד פח) שנשאל בנידון דידן, האם מותר לקנות כרטיס הגרלה של מפעל הפיס?
והשיב, שאין לאסור מטעם איסור שחוק בקוביא דהוי גזל מדבריהם משום דאסמכתא לא
קניא. דשאני התם [במשחק בקוביא] שהסכום המסויים שעליו שיחקו הוא ממונו הפרטי של
המנוצח, ומוכרח הוא לתת למנוצח מה שקצבו ביניהם, ולפעמים אף מפסיד כל ממונו ע"י
השחוק בקוביא, והוא אינו מקנה לו בכל לבו, וחשיב שפיר אסמכתא, שיש בו איסור גזל
מדבריהם. מה שאין כן ענין ההגרלה של הפיס שאוספים סכומים גדולים מן המשתתפים
בהגרלה, ואינו ענין של ניצחון שלוקח מה ששייך לחברו, אלא ענין של מזל, וכמו שנוהגים
להגריל על ספר תורה או על מגילה בתיק של כסף וכי"ב. ובאמת שמעשים בכל יום שעושים
הגרלה על ספר תורה ואין פוצה פה ומצפצף...
ונעלם מעינו הבודלח [של הרב עובדיה הדאיה] מה שכתב הגאון הרב יוסף חיים בשו"ת רב
פעלים חלק ב (יורה דעה סי' ל), שיש חילוק בין הגרלה על חפץ או ספר תורה, שהזוכה אינו
נוטל מן המעות של המשתתפים בהגרלה, אלא את החפץ או הספר תורה שעדיין שייך לבעליו,
והוא נותנו לו ברצון לאחר שקיבל דמיו ויותר. מה שאין כן הנוטל מעות של ההגרלה אשר
המשתתפים בה נתנו מכספם הפרטי, והזוכה בפיס לוקח מכסף המשתתפים, הוי ליה גזל
מדבריהם. ואם כן אין שום ראייה מהמעשים שבכל יום שעושים הגרלה על ס"ת או חפץ אחר,
לנידון ההגרלה של מפעל הפיס, שהזוכה נוטל מעות השייכים למשתתפים.
ומה שכתב עוד הרב ישכיל עבדי שם, ועוד הרי אפילו בקוביא מפורש בדברי הרמ"א בהגה
[שולחן ערוך חושן משפט סימן שע, ג], שאין זה אלא "באין לו אומנות אלא הוא", אבל אם
יש לו אומנות אינו פסול. ובנידון דידן הרי הוא רק משתתף בפייס ותו לא. עד כאן. במחילת
כבוד תורתו, לא שמיה מתיא [אינה ראייה]. שאמנם הרמב"ם [הל' עדות יב, ד] ומרן השו"ע
[סימן שע שם] כתבו בהדיא "והוא שאין לו אומנות אלא הוא", אך זהו רק לענין לפוסלו
לעדות, אבל לענין איסור גזל מדבריהם מטעם אסמכתא, גם כשיש לו אומנות אחרת, איסורא
מיהא איכא, וכמפורש בדבריהם. והרי אפילו להפוסקים הלכה כרב ששת דכל כי האי גוונא
לאו אסמכתא היא, כתב הריב"ש (סי' תלב), שעל כל פנים העושה כן הוא משוקץ ומתועב,
ומכוער הדבר, כי רבים חללים הפיל ועצומים כל הרוגיו. וגם למפעל הפיס יש רבים שקונים
כרטיסים רבים, כמעט בכל דמי משכורתם, בחושבם אולי מספר אחד מהם ירוויח, ולבסוף
יוצאים בשן ועין, ומפסידים ממונם ורכושם. ואם כי הרמ"א כתב שפשט המנהג לשחוק
בקוביא, וחלק על מרן השולחן ערוך, אנו בדידן קבלנו עלינו הוראות מרן בין להקל בין
להחמיר. וכמו שקראו עליו "לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו" (בראשית מא, יח). (שו"ת
חיים ביד סי' קח).

צורבא הדף היומי

...ואף על פי שהאשכנזים שקבלו עליהם דעת הרמ"א, יכולים לסמוך עליו בנידון דידן, שהרי התיר אפילו שחוק בקוביא, ובני אשכנז יוצאים ביד רמ"א. מכל מקום לדין שומר נפשו ירחק מהם, כיון שאנו קבלנו הוראות מרן שאוסר שחוק בקוביא ועניני גורל, וכמו שכתב ביורה דעה (סי' ריז סמ"ח).

...מסקנא דדינא שהספרדים ועדות המזרח אסור להם להשתתף בקניית כרטיסי מפעל הפיס, וכל שכן כרטיסי ספורט למיניהם שמשחקים בשבת ומחללים שבת בפרהסיא, ונמצא שהוא מסייע ידי עוברי עבירה. ואף לאשכנזים יש לאסור בזה. (וע' בשו"ת ישכיל עבדי חלק ח' עמוד פט ס"ס ה). ושומע לנו ישכון בטח.

הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא, "רכישת כרטיסי פיס", תחומין, ה (תשמ"ה), עמ' 301
כבוד ידידי הגאון רבי עובדיה יוסף [שליט"א] הביע דעתו לאסור משום שהו' בכלל משחק בקוביא. וטעמו, הואיל ואם במשחק קוביא כהאי גוונא יש ענין של גזל, נחלקו המחבר והרמ"א (בחושן משפט סי' שע, ג), לכן פסק שלספרדים שקבלו הוראת המחבר שמחמיר בדבר גם תעודת פיס בכלל האיסור. אבל לענ"ד אין זה דומה למה שנחלקו בשו"ע.
ראשית כל אעיר שלפני כל בירור, יש לדעת כלל גדול כי דבר שנהגו בו כלל ישראל אין להרהר אחריהם, שח"ו לומר שכלל ישראל יכשלו בעבירה. יש הרבה מקורות שגדולי ישראל הזכירו בספריהם את המנהג של קניית שטרי הגרלה, וגם דנו אם יש בזה משום חולשה בביטחון בה', ואילו היה ספק של גזל, היו חוששים להורות נגד המחבר אפילו לאשכנזים. יש רק לברר מדוע באמת אין זה בכלל משחק בקוביא, שהרי חלוקת הפרסים היא ע"י הטלת גורל.
...הדבר נראה פשוט שחשש גזל אין כאן, משום שחז"ל אסרו רק כשהפרס שעומד ליפול בגורלו של המשתתף בגורל מונח לפניו, ועל זה גופא מטיל גורל מי יקבל הכסף הזה. שכל אחד מהמשתתפים מניח משלו על שולחן הקוביא, כי אז יש ספק שכל אחד בטוח בלבו שכסף זה שלו המונח לפניו - יוחזר לו עם תוספת הרווח. ועל כן בעומק לבו אינו מקנה בלב שלם וזה נשאר שלו, ולכן יש כאן חשש גזל למי שזכה בכסף, וזהו משחק בקוביא שאסרו חז"ל. אבל בהגרלות כגון מפעל הפיס שהכסף משולם לסוכנות המפעל, הקונה יודע בבירור שכסף זה לא יוחזר אליו, אלא הסוכן יעבירו לסוכנות המקומית ויושם בבנק, ואח"כ יעבירו ללשכה הראשית, ואין לקונה כל ציפיה שכסף זה יוחזר אליו, אלא המפעל ודאי זוכה בהם לחלוטין. וע"כ אין חשש שמא לא התכוין להקנות את הכסף לחלוטין. אלא יש בלבו תקוה שבסופו של דבר לאחר כמה ימים, זה (כסף הקניה) יגרום לו רווח כפול ומכופל, משום שהמספר שלו יזכה בסכום גדול. תקוה כזו יש לכל משקיע בעסק, שמקוה להרוויח מההשקעה שהשקיע, אבל אם תקוותו נכזבת אין בזה כדי לעשות את ההשקעה לגזל. וזה גם לא בכלל חומד ממון חבירו. וסברא נוספת, כיון שהנהלת מפעל הפיס מוכרת תעודות הגרלה, והתמורה היא עצמה שוה כסף, ויש לה ערך, כי ניתן למכרה לאחרים, וגם ספרדי יכול למכרה לאשכנזי, שלדעת הכל אין זה בשבילו משחק של קוביא אסורה, אין זה דומה למה שהמחבר אוסר משום קוביא.

צורבא הדף היומי

בראשית רבה [וילנא] פרשה צח, ב

בחק יוטל את הגורל, זה גורלו של יום הכפורים. ומה' כל משפטו, לידע איזה הוא לשם ואיזה לגזרה.

הרב יצחק עראמה, עקידת יצחק, ויקרא – פרשת אחרי מות, שער סג

"ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל" כי יראה שכיוון בזה כוונה נכבדת מאד והיא לתת הסבה והטעם על כפרת הפשעים החמורים אשר יכפר עליהם בזה השעיר המשתלח וללמד שאפילו על הפושעים והמורדים בשעור ההוא יש טעם להמציא להם מחילה וכפרה בשנלמוד עליהם זכות כי רבים מהם היותם על השיעור ההוא מהרוע לא היה רוע בחירתם אלא מצד חוזק חומרם ורוע תכונתם הטבעית שעלה כן בגורלם מהסבות שנזדמנו להם בעת הווייתם אשר לא עצרו כח לכבשו. וכמו שכתב הרב המורה פרק ל"ג חלק שלישי כי מי שטבעו חם ביותר אי אפשר שיהיה ירא שמים בתאוותיו...אחר שהם לא בחרו להם אלו ההתחלות הפחותות והטבע העלה אותם בגורלם...עד שאם יכבשום היה ראויין לשכר גדול כמו שאמר (אבות פ"ה) "לפום צערא אגרא" הנה כשלא עמדו כנגדם ראוי להמציא להם תקון והוא מה שבארו יפה באלו הגורלות. כי הנה שני השעירים הם שם לפני ה' והגורל יבדיל האחד חטאת לה' והשני לעזאזל כמו שעל זה הענין הם האנשים ולא הועילה לשם השתדלות כלל כי אין עצה ואין תבונה מועלת שם שההזדמן בו אל כל אחד מהצדדים היא שוה.

הרב צדוק הכהן, פרי צדיק, שמות, עמ' 198-199

הגורל שהוא רק מרצון העליון מעתיקא, ואין לדעת המגדיל חלק בו, וזה טעם מצות הגורלות ביו"כ...בחלוקת ארץ ישראל שהיה יהושע מטיל גורל בודאי היה הגורל מעתיקא כנ"ל, מה שאין כן כאן דהמן היה המטיל גורל, אמר הכתוב "הפיל פור" (אסתר ג, ז) שהוא רצה להעמיד הדבר על מקרה, אבל באמת "הוא הגורל" (שם) בה"א הידיעה, הגורל הידוע מעתיקא רצון העליון.

הרא"ה קוק, שמועות ראה, בראשית - פרשת תולדות (ירושלים תשע"ה), עמ' 98

שני השעירים, כשהשעיר לעזאזל הוא נגד החלק הרע, נגד הקילוס העולה מהרשעים. ולכן את לשון הזהורית היו מחלקים על השעיר המשתלח ועל פתחו של היכל, וכשהיה השעיר מגיע למדבר היתה לשון הזהורית מלבינה...שנתכפרו מעונותיהם.

הרא"ה קוק, שמועות ראה, במדבר - פרשת פנחס, עמ' 24

ענינו של הגורל נזכר במשלי (טז לג): "בחק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו", ולכן ביקש יהושע מעכן: "אל תוציא לעז על הגורלות, שעתידה ארץ ישראל שתתחלק בגורל" (סנהדרין מג ע"ב). תכנית עלומה וגנוזה בחיק הנסתר, אמורה להתגלות ע"י הגורל. הוא מה שאמר הכתוב: "ומה' כל משפטו". הגילוי של הגורל הוא הגילוי של הרצון השמימי...גילויים של רצון עליון נתבררו גם בחלוקת ארץ ישראל ע"י הגורל. היחס בין בני השבט, בין ענינם הפנימי ותכונותיהם, לבין נחלתם בארץ, אקלים האזור, סגולותיו וכיוצא בהם, גנוז הוא בכבושונה של הולדת הלאום. רק הגורל יוכל להוציא מחיקה של יצירה זו את החלק המיועד לשבט. [על גורל: פרופ' עלי מרצבך, הגיון הגורל - משמעות הפיס והאקראיות ביהדות, רמת גן תשס"ט]